

מדד השלום – אוגוסט 2005

פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן

ההערכה הרווחת בציבור היהודי היא כי תכנית ההינתקות מהרצועה היא רק צעד ראשון לקראת פינוי נרחב של יישובים בגדה שיתבצע במסגרת הסכם עם הפלסטינים. עם זאת, רוב קטן בלבד תומך בפינוי מעין זה, בין אם במסגרת הסכם עם הפלסטינים או באורח חד-צדדי, כשהעדיפות הברורה היא לפינוי במסגרת הסכם. את הפער הקטן לטובת התומכים בפינוי נוסף ניתן לייחס לכמה גורמים, ביניהם: התנגדות עקרונית לפינוי יישובים יהודיים בכלל, ובגדה בפרט, חוסר אמון ביכולת ובכוונות של הפלסטינים, וההשלכות של חווית הפינוי החד-צדדי מהרצועה על החברה הישראלית.

באשר למהלך ההינתקות, רוב גדול בציבור היהודי מעריך שכוחות הביטחון גילו התחשבות רבה או רבה מאד במתנחלים בעת הפינוי. רוב מעט קטן יותר מעריכים את רמת האלימות שגילו המתנחלים כמועטה או מועטה מאד. לעומת זאת, שיעור מי שמעריכים כי הנהגת המתנחלים הפגינה אחריות מועטה או מועטה מאד גבוה משיעור מי שסבורים כי היא הפגינה אחריות רבה או רבה מאד.

מתוך ההערכות של הציבור היהודי ביחס לאישים היכולים לקדם את תהליך השלום עם הפלסטינים תוך כדי שמירה על האינטרסים החיוניים של ישראל, נראה כי אריאל שרון מדורג ללא עוררין במקום הראשון, כשלאחריו מופיעים בפער ניכר ודירוג דומה ביבי נתניהו ושמעון פרס. בתחתית הרשימה, עם אחוזים בודדים, נמצא אהוד ברק. עם זאת, כרבע מכלל הנשאלים היהודים סבורים שאף אחד מארבעת האישים דלעיל יכול לעמוד במשימה.

אלה הממצאים העיקריים העולים מסקר "מדד השלום" שנערך בין ה- 30.8 ל- 1.9, 2005.

רוב מכריע של 71.5% מכלל הציבור היהודי סבורים כיום שתוכנית ההינתקות החד-צדדית מרצועת עזה אינה סוף פסוק אלא צעד ראשון לקראת פינוי נרחב של יישובים יהודיים בגדה במסגרת הסכם קבע עם הרשות הפלסטינית. מיעוט קטן ביותר (15.8%) אינם מאמינים שיהיו פינויים נוספים, והשאר (12.7%) אינם יודעים. אולם לשאלה מהי עמדתך לגבי פינוי נרחב של יישובים בגדה, השיבו 34.3% שהם יתמכו בפינוי רק במסגרת הסכם שלום עם הפלסטינים, 13.5% שיתמכו אפילו במסגרת הינתקות חד-צדדית, ו 41.8% שלא יתמכו בפינוי נרחב בגדה בשום תנאי. השוואה עם שאלה דומה שהוצגה בחודש אפריל האחרון, מעלה כי שיעור התומכים בהינתקות חד-צדדית ירד במחצית (מ- 26.2% ל- 13.5%), שעה שחל גידול בשיעורים דומים בקרב מי שתומכים בפינוי רק במסגרת הסכם (מ- 27.5% ל 34.3%) ובקרב מי שמתנגדים לפינוי בכל תנאי (מ- 37.1% ל- 41.8%). צרוף שני המחנות התומכים בפינוי מעלה אפוא כי חלה ירידה קלה בשיעור התמיכה בפינוי נרחב של יישובים בגדה (מ- 53.3% ל- 47.8%) לעומת עלייה קלה בשיעור ההתנגדות (מ- 37.1% ל- 41.8%). נתונים אלה עשויים להעיד כי בעקבות ההינתקות החד-צדדית ופינוי ההתנחלויות בגדה, הציבור היהודי דוחה, רובו ככולו, את יישום הרעיון של פינוי והינתקות חד-

צדדית לגבי הגדה, תוך שהוא נחלק לשני מחנות של תומכים בפינוי במסגרת הסכם ומתנגדים לפינוי בכל תנאי, עם יתרון קטן למחנה התומכים.

חשוב להדגיש כי תמונת מצב זו משקפת את עמדות הציבור היהודי זמן קצר לאחר שהסתיים פינוי היישובים מהרצועה, כשהמראות הקשים של הפינוי, שטרם נשכחו, תורמים לחיזוק המרכיב הרגשי של העמדות. לגורם זה מתווספות ההערכות הפסימיות שרווחות בקרב הציבור לגבי מה שצפוי מהפלסטינים לאחר שצה"ל יסיים את ההינתקות מהרצועה. כך, רוב מכריע של 67.1% סבורים שישרור שם מצב של תהו ובהו תוך מאבקים אלימים בין ארגונים שונים, שעה שרק 16.4% מעריכים כי הרשות תצליח לבצר את שלטונה ברצועה ולשמור בה על חוק וסדר. יתרה מזאת, רוב דומה (68.4%) מאמינים כי קיימים סיכויים גבוהים או גבוהים מאד שלאחר יציאת כוחות צה"ל יתגברו ההתקפות נגד ישראל מאזור זה, כמו למשל ירי רקטות קאסם. רק פחות מרבע (24.1%) סבורים כי הסיכויים לכך הם נמוכים או נמוכים מאד ו- 7.5% אינם יודעים. ואכן, בדיקת הקשר בין הערכות אלה לבין מידת התמיכה או ההתנגדות לפינוי יישובים מהגדה מראה כי מבין אלו המעריכים כי הסיכויים להתקפות מהרצועה הם נמוכים, כ- 70% תומכים בפינוי ו-20% מתנגדים לו, שעה שבקרב מי שחושבים שהסיכויים להתקפות כאלה ממשיים, 40% תומכים בפינוי ו 51% מתנגדים לו. בדומה, שיעורי התמיכה וההתנגדות לפינוי מבין הסבורים כי הרשות הפלסטינית תצליח לבסס את שלטונה ברצועה מגיעים ל 70% ו- 23%, בהתאמה, שעה שבין המאמינים שהיא לא תצליח בכך, השיעורים המקבילים עומדים על 42% ו 50%.

נראה שמהלך ההינתקות שכנע רבים שהיו לכך השלכות שליליות על החברה הישראלית בהשוואה למי שמאמינים שההשפעות היו חיוביות. כך, 42.2% מהציבור היהודי סבורים כי המשטר הדמוקרטי בישראל נחלש בעקבות ביצוע התוכנית והמאבקים שהתנהלו במהלך הפינוי, שעה ש 32.9% גורסים שהוא התחזק. 13.7% חושבים שלא הייתה השפעה לכאן או לכאן. פער גדול יותר בין ההערכות הפסימיות והאופטימיות התגלה ביחס לחוסנה של החברה הישראלית: 52% מהציבור היהודי סבורים שהיא נעשתה יותר פגועה ושסועה בהשוואה ל- 31% המאמינים כי היא נעשתה יותר מחוסנת וחזקה. כ- 10% חושבים שלא הייתה לפינוי כל השפעה בעניין זה ו 11% לא ידעו. כצפוי, גם ביחס להערכות בנושא זה נמצא קשר הדוק עם העמדות כלפי האפשרות של פינוי נרחב של יישובים מהגדה. כך, מבין המעריכים כי הדמוקרטיה הישראלית נחלשה בעקבות הפינוי מהרצועה, 61% מתנגדים לפינוי נוסף ו 32% תומכים בו, שעה שבין הסבורים כי הדמוקרטיה הישראלית יצאה מחוזקת, 69% תומכים בפינוי מהגדה ו- 22% מתנגדים לו. דפוס דומה נמצא גם ביחס לקשר בין העמדות כלפי פינוי מהגדה לבין הערכת חוסנה של החברה הישראלית.

על רקע המאבקים הקשים שהתנהלו קודם לפינוי היישובים מהרצועה ובמהלכו, בחנו כיצד מעריך הציבור את ההתנהגות של שלושה מהגורמים העיקריים שהיו מעורבים במאבקים אלה – הנהגת המתנחלים, המתנחלים עצמם וכוחות הביטחון. באשר להנהגה, נראה כי שיעור גבוה יותר מקרב הציבור מעריכים את מידת האחריות שגילתה כמועטה מאד או מועטה (34.5%) מאשר כרבה מאד או רבה (28.2%). 22.5%

העריכו את מידת האחריות של ההנהגה כבינונית ו- 13% לא ידעו. לעומת הנהגתם, המתנחלים עצמם זכו בשיעור גבוה יותר של הערכות חיוביות מאשר שליליות. כך, 49.1% סבורים שרמת האלימות של המתנחלים הייתה נמוכה מאד או נמוכה, שעה ש- 20.6% בלבד העריכו את התנהגותם כאלימה מאד או אלימה. כרבע העריכו את רמת האלימות כבינונית ו 5% לא ידעו. אולם מי שזכה בהערכות החיוביות ביותר היו כוחות הביטחון: 77.3% סבורים שהם גילו מידה רבה או רבה מאד של התחשבות בעת הפינוי, לעומת 9.1% שהעריכו את מידת התחשבותם כמועטה או מועטה מאד. 8.1% העריכו את מידת ההתחשבות כבינונית ו 5.5% לא ידעו. מנתונים אלה ניתן להסיק כי גם בין אלו שהתנגדו להינתקות החד צדדית (כ- 41% מכלל הציבור היהודי) היו רבים שהעריכו באופן חיובי את התנהגות כוחות הביטחון במהלך הפינוי.

מיהם המנהיגים הישראלים עליהם מוכן הציבור היהודי להשליך את יהבו בזמנים אלה? לשם כך הצגנו רשימה של ארבעה אישים הכוללת את ראש הממשלה הנוכחי ושלושה ראשי ממשלה לשעבר המתיימרים לחזור לתפקיד זה בעתיד הקרוב, בצירוף השאלה הבאה: "מי מבין האישים הבאים יכול לדעתך לקדם טוב יותר את תהליך השלום עם הפלסטינים תוך כדי שמירה על האינטרסים החיוניים של ישראל? מן הראוי לציין כי כאשר השתמשנו באותו נוסח שאלה בעבר, מצאנו כי נבאה בצורה מדויקת למדי את תוצאות הבחירות. מכל מקום, התשובות שהתקבלו הפעם היו כלהלן: אריאל שרון – 35.0%, בנימין נתניהו – 16.6%, שמעון פרס – 15.2% ואהוד ברק – 3.8%. בנוסף, 24.0% השיבו כי אף אחד מהארבעה אינו ראוי למשימה ו- 5.3% לא ידעו. מעבר לפן האישי, המראה כי שרון מייצג ליגה בפני עצמה, שעה שברק נמצא למעשה מחוץ למשחק, חשוב להדגיש כי שני מנהיגי הימין זוכים ביחד ב- 41.6% בהשוואה ל 19% הניתנים לשני המנהיגים מהשמאל. מעניין אף לציין כי אריאל שרון זוכה בבכורה בקרב מצביעי העבודה והליכוד גם יחד. בין מצביעי העבודה הוא זכה ב- 53.3%, בעוד שפרס צוין על ידי 31.7%, ברק 6.7% ונתניהו 0%. מבין מצביעי הליכוד שרון זכה ב- 43.3%, נתניהו ב- 22.6%, פרס ב- 6.1% וברק ב- 1.8%. נתונים אלה מלמדים, ראשית, כי שרון הוא היחיד מבין הארבעה הנהנה ממעמד של מנהיג לאומי שההערכה כלפיו חוצת מחנות, ושנית, כי קיים פער ניכר בין מעמדו בקרב מצביעי הליכוד לבין מעמדו בין המתפקדים של מפלגה זו, כפי שעולה מסקרים שנערכו בקרב ציבור זה.

מדדים:

אוסלו כללי - 36.8 ; יהודים - 32.9

מו"מ כללי – 51.7 ; יהודים - 49.0

פרויקט מדד השלום נערך במרכז תמי שטינמץ למחקרי שלום והתכנית לחקר סכסוכים ויישובם ע"ש אוונס באוניברסיטת תל-אביב, בראשות פרופ' אפרים יער ופרופ' תמר הרמן. הראיונות הטלפוניים בוצעו על-ידי מכון ב.י. כהן באוניברסיטת תל-אביב בין ה-30 לאוגוסט-1 בספטמבר, 2005 וכללו 576 מרואיינים/ות, המייצגים את האוכלוסייה הבוגרת היהודית והערבית בארץ (לרבות יש"ע והקיבוצים). טעות הדגימה למדגם בגודל זה היא כ- 4.5% לכל כיוון.